

Реферат на тему: "Василь Бобинський - о знанні і незнанні (пошукова / курсова робота)"

Василь Бобинський

Пошукова робота з української літератури

ВАСИЛЬ БОБИНСЬКИЙ ЗНАНИЙ І НЕЗНАНИЙ

Василь Бобинський розпочав свій творчий шлях на початку ХХ ст. одночасно з молодими літераторами так званої "нової хвилі" — М. Ірчаном, Р. Купчинським, Ю. Шкрумеляком, А. Волощак, І.-В. Антоничем, О. Бабієм, С. Маслянком, І. Балюком, А. Павлюком, О. Туринським та ін. Не схожі за своїми ідейними устремліннями та естетичними засадами, вони, кожен по-своєму, відгукнулись на тогочасні "галицько-австрійські" події, першу світову війну, на невдоволення і протести трудящих мас проти "кривавої бойні", депортації і екстремізації галичан. Вони в міру свого таланту відтворювали зростання самосвідомості простого люду, його рішучість покінчити з одвічним підневільним становищем, з принизливою дискримінацією і винародовленням.

Жовтнева революція в Росії справила неоднозначний вплив ш подальшу творчість цих митців, на становлення їхнього світогляду і, зрештою, на їхню долю.

Складний життєвий шлях, сповнений болісних пошуків, суспільних змагань, політичних крутозламів, напружених творчих днів і трудів, а наприкінці й несподівано трагічних, випав В. Бобинському, "найталановитішому після І. Франка галицькому поету" (Д. Загул).

Його вірші, поеми, прозові твори, публіцистичні виступи, які ще за життя принесли автору широке визнання і були перекладені багатьма мовами світу, за влучним висловом П. Панча, "воювали, як солдати, кликали людей на барикади, надихали їх вірою в перемогу". У перемогу соціалістичних ідей, червоної революції на західноукраїнських землях, в ім'я визволення трудящих і їхнього возз'єднання в єдиній українській радянській державі.

Про себе Василь Петрович Бобинський на початку 20-х років писав: "Я уродився (11 березня) 1898 року в Кристинополі (нині м. Червоноград на Львівщині), в австрійській частині Волині. Мій батько був там залізничним будником (дистанційним черговим— М. Д.). Дальші роки дитячого й хлоп'ячого віку прожив з батьками, братом і двома сестрами в Фельштині, Конюшках Сім'янівських, Каменоброді та Хоросниці".

Вчився у львівській, а потім у віденській гімназіях. Особлива ретельно вивчав гуманітарні дисципліни. Був глибоко обізнаний: з українською, російською й зарубіжною літературами, володів, крім рідної й російської, чеською, польською, угорською, німецькою, єврейською, французькою та англійською мовами. Вірші почав писати учнем 5 класу гімназії. Перші публікації припадають на час імперіалістичної

війни.

Саме в цей час В. Бобинський, як і М. Ірчан, С. Масляк, І. Балюк, Р. Сказинський та інші юнаки з галицьких трудових низів, захоплені хвилею національного відродження, вступає у загони "Українських січових стрільців" (під номерами першим і четвертим в списках "усусів" значились, до речі, і М. Павлик та І. Франко).

Твори В. Бобинського тих років, що друкувалися на сторінках газети "Буковина", журналу "Шляхи", похідних листків, стрілецьких рукописних журналів і альманахів, а згодом увійшли до збірки "В притворі храму" (1919), пройняті закликами захистити свою "стороньку", "рідну землю", мріями про прихід людського добра, "справедливого ладу". Не тільки фанфарними маршами, героїко-трагічними чи патріотичними інтонаціями, а й болісними роздумами і міркуваннями сповнена лірика В. Бобинського, як, до речі, і вся західноукраїнська поезія тих зламних років.

З сумом і докором за спалені австрійською воячиною галицькі села, тисячі розстріляних чи повішених земляків, звинувачених у зраді чи дезертирстві, за сльози сиріт і вдів запитує В. Бобинський у вірші "Минає рік, як ви відважно..." (з циклу "Роки") своїх друзів по "легіону":

За що ви йшли? За що життя складали,

Мов барани на вівтарях жерців?

Невже на те ви кров свою пролляли,

Щоб рятувать напівживих мерців?

На те, щоб зрадниками вас назвали!

Поет розуміє провину своїх побратимів по зброї перед батьками й матерями (вірш "Розбилось серце вкрай"), він жалкує, що вони несвідомо захищали лжеідолів, тоді як "смерть кружляла над батьківським двором", як люди проклинали синів за Талергофи ("Відгуки вечора"), відчуває, як на їхніх очах розпадається клаптева габсбургська монархія, ця "ненаситна гієна зла і темряви". У ці роки поступово наступає злам у світогляді молодого поета. Він розчаровується в своїх юначих ідеалах і політичних ідолах. У його віршах відлунюються Жовтневі революційні події. Так у віршах "Буря", "Вий, бурє!" картини революції поет передає за допомогою пейзажу — з диким шалінням бурі, кривавим дощем, грізним громом, стрибожими стрілами, що рвуть "темінь ночі", закликає бурю розкувати людей з "пільми оков", ламати "рабство, брехню, зраду". В. Бобинський захоплюється її розмахом та ідеалами, вітає її життєдайний подих і закликає земляків своїх наслідувати приклад братів зі Сходу.

Під впливом Жовтневих подій серед колишніх "усусів" поглиблюється класова диференціація, утверджуються революційні настрої, настає остаточне й "жорстоке прозріння". І як наслідок — УГА переходить на бік Червоної Армії (і відтоді називається ЧУГА). В. Бобинський, як і ряд інших молодих літераторів, вступає в ряди Комуністичної партії, веде серед тепер уже червоного стрілецтва широку пропагандистську діяльність. Як і його побратими, він бере посильну участь в становленні Радянської влади на Україні. У поезіях тяжких років "Загине ворог", "Наш прапор червоний" та ін. В. Бобинський рішучий і безкомпромісний, програма його

чітка, а червона барва прапора, скропленого кров'ю, стає невід'ємною у політичній видноколі поета:

Наш прапор червоний, огнистий, як кров,
Несе всьому світу братерську любов.
Наш прапор простори вітає:
Хто довго і тяжко томився в ярмі,
Хто волею, сонцем все міряв у тьмі,
Той прапор наш любить, вітає... "Наш прапор"

Революційний пафос багатьох творів В. Бобинського 1917 — 1919 рр. відчули і його видавці. Тому, вдаючись до різних редакторських маніпуляцій, включаючи й відверту фальсифікацію, намагалися локалізувати значущість окремих творів поета, притлумити їхнє ідейне звучання. Зіставлення першодруків ряду творів в публікацією їх у збірці "В притворі храму" свідчать про те, що видавці не тільки "підправляли" окремі слова, фрази, а й вилучали з творів рядки і цілі строфи. Так, у вірші "Розбилось серце вкрай" (раніше називався "Відгуки вечора") було знято строфу "Розбилось серце вкрай. Ридають стони Сирітських сліз, скиглять скрик потерчати. І грають, гей, як зично грають дзвони, в'ялого листя шепіт... Похорони зганьбленого мадярами дівчати", бо в ній одверто засуджується братовбивча війна, садизм австрійської воячини.

У значно "підчищених" редакціях надруковані в збірці й вірші "Буря", "Братам" та ін. Редакторам тоді популярного видавництва "Юні почерки" імпонувала більше не яскраво виражена громадянська лірика В. Бобинського (до названої збірки входили такі вірші, як "Буря", "Вий, бурє!", "Братам", "Замок на Поділлі", "Роки" та ін.), а та, яка, на їхню думку, "йшла у фарватері модного тоді мистецтва". Йдеться, зокрема, про 15 поезій циклу "З казок мого друга". Якийсь "Л." в рецензії на збірку "В притворі храму" писав, що книжка ця "вказує на іскру таланту, особливо у другій, справді мистецькій частині". У циклі зовні справді багато чого з "естетської" декоративної екзотики — темних пейзажних барв, журливих роздумів, болісних нарікань, докорів. Це свідчить, що молодий поет тоді ще не подолав тяжіння певної образної атрибутики. Та рецензент не схотів за всім цим розпізнати своєрідність почерку поета, витоки причин таких почувань і емоцій, а був то біль юнака за долю "галичанки", в образі якої уособлено рідну і дорогу йому західноукраїнську землю ("Мої думки все при тобі...").

Що причиною тужливого поетового настрою в ряді віршів збірки були саме тогочасні суспільні умови, про це читаємо в кінцевій строфі першого твору циклу — "мій гнів на сей світ, на його марну душу". Ще виразніше ця думка підкреслена у вірші "Мій смуток":

Бачив смуток мій оселі,
бідні, невеселі. Бачив чорний люд робітний
в праці безпросвітній.
І спинився, і захлипав,
Плач свій перлами розсипав
І розплився...

А по багатьох віршах збірки поет ніби навмисне порозсилав ключові фрази-відгадки: "вуличками кров тече й юрба регоче" ("В сумерку"), "зринає ряд скривавлених облич", "гуде проклін і глухо свище бич" ("Вечірня мелодія"), "Скінчи! — дрожать гомоном каземати", "на тризні друга, що... з життям прощався" і т. д. Таким чином, названий цикл (та в цілому і збірка), як бачимо, були результатом художнього узагальнення фактів тогочасного суспільного життя. Мають вони-бо об'єктивну, глибоко соціальну основу, що підкреслюється і своєрідною структурою циклу: поряд з елегіями йдуть поезії мажорного звучання, темні барви нараз міняються веселково кольоровими, почуття безвихідності перекреслює віра в неодмінність приходу "весни". "Важкий туман" у душі ліричного героя розвіює "казка про зелень, про легіт".

Треба бути справжнім сином своєї землі, щоб навіть у найкритичніші хвилини її долі не втратити віри в силу й нездоланність поневоленого, та нескореного люду:

Поклін тобі, безгоподня пустине, Тобі, необмежима, безконечна, Тобі, неумолима, безсердечна, Символе тої, що повік не вгин".

В циклі задушевно й зворушливо мовиться про те, що пережив, відчув, побачив, зрозумів поет у ті роки, що було дороге і близьке йому.

І хоч лексика та образи подекуди повторюють "львівську модерну", — змістом, ідейним спрямуванням вірші В. Бобинського їй протиставлені.

Сила ранніх віршів В. Бобинського не в зорових образах (хоч і тут він переважно оригінальний), сила в заворожливому плинні ритмів, що весь час міняються. То урочисто-піднесені, то розмовно-побутові, то пісенно-розслівні, то іронічно-вбивчі, вони в своєму інтонаційному багатстві передають переливи місткої і глибокої думки (чи почуття) поета. Не в багатьох галицьких митців-сучасників В. Бобинського знайдемо таке вміння користуватися можливостями традиційно-класичного вірша. Таке багатство строфічної будови, а відтак видове і жанрове різноманіття — сонет (і вінок сонетів), пісня, реквієм, замальовка, елегія, гімн, публіцистичний вірш і філософська медитація, вірш-послання, заклик — все це ті форми, якими він користувався в 20-х рр. бездоганно. Один з перших серйозних критиків В. Бобинського І. Ткачук виділяв його як "найяскравішого" серед молодого покоління поетів, як "найпомітнішого представника нової поезії" 1.

Кращі з аналізованих вище творів свідчать також про те, що перехід В. Бобинського на бік Революції був ним давно ідейно й творчо підготовлений. Тільки людина, що серцем і розумом поділяла її високі засади, могла саме перед переходом — 3 квітня 1920 року — написати такий талановитий твір, яким є переспів відомої революційної пісні Л. Радіна "Смело, товарищи, в ногу". Причому так органічно й вдало пристосувати його до конкретних умов громадянської війни та адресувати саме своїм друзям по зброї — червоним стрільцям. Недарма ж і названо цей переспів "Пісня стрільців-пролетарів". У творі чітко визначені ідеали митця — служити "стягу Влади Радянської", "скинути гніт віковичний з ізогнутих спин" широких трудящих мас, виступити проти "вражої сили пана й ката-царя". Відтоді в лексиконі поета з'явиться всесильне "ми". З'явиться як лейтмотив віри в неодмінність перемоги трударів, які б випробування не випали на

їхньому шляху.

Панських катів не жахнеться Буря червоних стрільців. Грянем — і світ весь займеться Месію повсталих рабів.

З середини квітня 1920 р. В. Бобинський живе у Києві. Тут він лікує плече (був поранений в районі Вінниці). Зближується з П. Тичиною, Д. Загулом, Я. Савченком, зустрічається з керівними діячами Галбюро КП(б) У, бере участь у роботі з'їзду червоних старшин, якийсь час працює в редакції газет "Червоний стрілець" та "Галицький комуніст". У віршах київського періоду — "Най же ворог тремтить", "Загине ворог!", "Пісня галицького злидаря" та ін. — поет звеличує український Жовтень, який довго визрівав у низах трудової України і спалахнув грізним ударом по одвічній кривді.

У "Пісні галицького злидаря" В. Бобинський подає крупним планом збірний образ повстанця, в якому Жовтнева революція пробудила почуття особистої гідності, викликала в душі невичерпні запаси енергії й героїзму. Віднині досвід братів зі Сходу стане мірилом і взірцем його діяльності, основою несхитної віри в кінцеву перемогу. Звертаючись до поневолювачів, герой твору кидає їм в обличчя грізні слова:

Ні, кати! Піду в світ, Піду на схід сонця,—

бо певен, що знайде там "оборонця", і що, повернувшись з ним "до рідної хати", здійснить вічно жадане:

На панів, на катів Буде помста і гнів — Виб'є день розплати.

Цим пафосом пройняті й балади "Тюрма" та "Воскресения".

У червні 1920 року В. Бобинський повертається до Галичини досвідченим бійцем, поетом з чітко вираженим світоглядом і не менш чітким завданням — розгорнути "комуністично-пропагандистську діяльність на галицькому терені". Про це він писав у 1931 році в одній з трьох нині уцілілих "Автобіографій"¹.

З метою конспірації він якийсь час "поправляв здоров'я, відсиджуючись на селі" (Хоросниці, Мостицького повіту). А восени 1921 року за викликом Центрального комітету Комуністичної партії Східної Галичини приїхав до Львова, міста, що було тоді не тільки форпостом польсько-шляхетської реакції, а й центром комуністичного підпілля та революційних сил у Західній Україні.

Понад два роки В. Бобинський редагує нелегальні комуністичні видання, виконує інші партійні доручення, друкується на сторінках буржуазної, частіше — легальної й нелегальної комуністичної періодики, зокрема в газеті "Земля і воля". Він робить спробу, хоч і безуспішну, об'єднати ліві літературні сили Західної України навколо редагованих ним друкованих органів (група "Митуса" і "Богема"), а в травні 1923 року стає неофіційним редактором журналу "Нова культура" — легального органу Української соціал-демократичної партії, а насправді ЦК КПЗУ, про що свого часу писав М. Ірчан М. Тарновському⁵. На сторінках цього журналу друкувалися праці К. Маркса, Ф. Енгельса, В. І. Леніна, керівних діячів КПЗУ, а також твори молодих західноукраїнських революційних письменників. Та й взагалі "Нова культура", як справедливо відзначалося в тогочасній критиці, була "першою на західноукраїнських землях літературною трибуною". В роботі журналу брали активну участь М. Ірчан, К.

Пелехатий, С. Масляк, С. Тудор, А. Чернецький, М. Іарновський, Р. Заклинський, І. Ткачук, В. Гадзинський та ін. Вони й склали перше ядро пролетарських письменників Західної України, їхні твори, а ще твори радянських та зарубіжних прогресивних митців, заповнювали літературну частину журналу. В. Бобинський опублікував тут вірші "Рубін", "Спів крилатих кентаврів", уривок з поеми "Смерть Франка", переклади з В. Гюго, А. Франса, А. Рембо, Е. Верхарна, О. Блока, В. Брюсова, В. Маяковського, В. Луговського, низку публіцистичних та літературно-критичних праць.

Видавати комуністичний журнал за жорстоких умов окупаційного режиму й воєнного стану на всій території Західної України, пропагувати марксистсько-ленінські ідеї, обстоювати гідність і права поневолених мас, надихати їх на революційно-визвольну боротьбу — було справою сподвижницькою. В. Бобинського в листопаді 1923 року втретє заарештувала поліція. Підстава — антиурядові виступи та належність до Комуністичної партії. Після півторамісячного посиленого бадання (допитів) у львівській тюрмі Баторія, поета в середині грудня "за відсутністю доказів" звільнили з-під арешту.

У художніх творах, літературно-критичних працях тих років (і в статті "Від символізму — на нові шляхи", опублікованій у журналі "Митуса" в 1922 р.), у рецензіях на книги побратимів по перу та ідейних супротивників В. Бобинський категорично заперечує графоманську халтуру, клерикальне фарисейство, декадентські антиреалістичні "вибрики", відстоює тісний зв'язок літератури з життям народу, вважаючи літературу формою суспільної свідомості, а на землях поневоленої Західної України ще й одним з важливих засобів революційної боротьби. Він поборник прогресивних ідей в літературі, бо вони несуть у собі нове, сприяють рухові вперед, служать інтересам трудящих мас і правдиво відображають західноукраїнську збурену дійсність.

У 1923—1924 роках у видавництві "Молошний шлях" виходять друком дві поетичні книжки В. Бобинського — "Ніч кохання" і "Тайна танцю", до яких включено твори, написані в перші роки окупації панською Польщею західноукраїнських земель. Переважна більшість із них друкувалася на сторінках таких видань, як "Митуса", "Світ" та "Літературно-науковий вісник". У цих творах поетове суто інтимне, особисте переплелось з болями і радостями його земляків.

У серце й свідомість ліричного героя жорстокий окупаційний режим ("жахна ніч, що саваном накрила все кругом") вливався тривожною хвилею; розуміння неможливості нагло розірвати "скуті руки" викликало гнітючі, болісні роздуми, які поет наповнив глибоким почуттям і переплавив у образи яскраві, майже фізично відчутні. Вони й тримають читача в магічному полоні, примушують стежити за їх динамікою.

М. Качанюк, І. Коломийців, Д. Рудик, В. Державін та ін., не вивчивши всіх, розкиданих по різних періодичних виданнях творів поета тих років (йдеться про тижневик "Земля і воля", нью-поркські "Українські щоденні вісті" ("УЩВ"), журнал "Нова культура" (і "Культура"), календар "Вперед"), оголосили лірику з названих книг "поспіль індивідуалістською", "модерно-символістською".

Ідейний зміст творів із названих збірок, на жаль, однобоко визначали й деякі

сучасні літературознавці. Так, С. Трофимук, шукаючи "окружні дороги", ладен був зарахувати В. Бобинського до прихильників польського "Авангарду" чи "Скамандера", хоч водночас не зміг не визнати, що поет на "сто поверхів вищий" від представників названих груп, що він "ніколи не втрачав почуття перспективи", що і в "цей сумний період" (І пол. 20-х рр.— М. Д.) його не полишала свідомість великих суспільних завдань⁶.

Уважний аналіз опублікованих і неопублікованих віршів В. Бобинського 1921—1924 рр. свідчить про те, що поет, тонко відчуваючи "віяння літературного поступу", акумулював досягнення поетики й найвишуканішу техніку кращих представників української, російської й світової поезії початку ХХ ст., і як наслідок — з такою розмаїтою, витонченою гамою нюансів — інтонацій, оригінальних тропів, строфічною розмаїтістю, досконалим почуттям ритму — передає в своїх, на перший погляд, найінтимніших творах "найгостріші соціальне й виразні Ідейною позицією болячки дня"⁷.

Не поспіль темна барва і трагічні мотиви характерні для збірки "Тайна танцю". Так, у заголовному вірші книжки В. Бобинський ставить перед тогочасною поезією логічне запитання: "Грядеши. Камо?" А далі всім змістом збірки відповідав на нього: поет не має права відвертатись від контрастів життя, тремтіти перед "сліпою пітьмою", "ховатись у нетрі", коли "багрянить груди" кров братів. Він мусить "сліпнути від болю", але бути в передніх лавах; не здаватись утомі, запалювати зневірених власним прикладом:

Я розвію, спалю вашу в'ялу печаль,
Ваші згорблені спини розігну.
Я скую з мого блиску невблаганну сталь,
Гроном радості в вічі вам мигну.
"Як свічада"

Не відчай, не розслабленість, не скепсис міщанина, а рух, воля, заклик до боротьби, віра в кінцеву перемогу — провідні мотиви лірики В. Бобинського 1921—1924 років.

"Ще мент — і прокинуться всі з остовпіння тупого", — заявляє поет і весь час акцентує, що в полі його художнього зору — тогочасна соціальна дійсність. Так, у вірші "Гробокопателі у митрах" читаємо:

Світла не бачимо, сонця не знаємо,—
Порване прядиво пісні...
На купних цвинтарях ями копаємо,
Ями могильної плісні.

Саме вона, ота жорстока окупаційна "ніч", спонукає його кинути чітке й виразне гасло боротьби:

Браття! Покиньте ідолів непрошених! Браття! В заступи власні повірте!

У вірші "Крайка" В. Бобинський умотивовує дві частини ("крайки") дійсності поневоленої шляхтою Західної України — застрашеного "вчора" і збуреного революційним завзяттям "нині". А в творах "Сліпнути од світла", "Усміхи на зорях" і

особливо "З вихрів-вихрів", "Легенда про смерть бога", "Ранок", "Рубін", "Нова мить", "Спів крилатих кентаврів" (вони склали в збірці цикл "Скиби", присвячений П. Тичині), "Літо", "Стріла" та ін. поет намагається пробудити віру народу в неминучість соціальних змін. Впевненість у прихід бажаної волі висловлює він у вірші "Тюремна колисанка", написаному під час ув'язнення в 1922 році:

Спи, сусідко, темінь ночі Обгортає цілий світ. Але вже вродитись хоче Воля — дивний огнецвіт. Мрій про волю...

Сподівання волі поєднується тут із закликом до боротьби за неї, з розумінням того, що "щастя з муками сплелось".

Про волю — "дивний огнецвіт", "вільний дім", про те, що "завтра належатиме усім", про "метеори, що спалахнуть, займуться ось", пише В. Бобинський у вірші "З-за ґрат".

У посланнях "Проклятий той час...", "Кую той день..." поет проклинає той день, коли трудящим західноукраїнських земель "заарканено руки", коли польська шляхта узаконила тут "знущення і ґрати", а у творах "Ми вийшли до праці на лан" та особливо "Майбутнє" свою (і тисяч борців) програму визначає так:

Минулих мрій не перетчем,
Майбутніх днів не застановим,
Порвем окови ми мечем,
Не зичним словом,—
А молотом та блискотом дощем.
Заліза розкуєм,
І землю переорем, перетворим,
Від бігуна до бігуна повертим,
І захвилюєм морем.
І бурі громами поборем,
І світ обновим...

І вінок сонетів "Ніч кохання" в пісню здорової любові молодих сердець, які на хвилюку відійшли від "вуличного гаму", аби дати "новому дню нове життя". В пластично відчутних пастелях на фоні завжди розбурханого, лайливого міста ліричний герой, як людина, якій ніщо людське не чуже, поспішає допити свій золотий келих щастя і мріє про красу й добро "дня, що має народитись" і передати наступним поколінням "життя нового грань".

Поет тонко відчуває душі закоханих, намагається заглянути в саму глибину їхнього складного психологічного стану, проникає в мікровсесвіт їхньої любові. Герої твору — люди ніжні, ранимі, але духовно багаті, такі, що затаїли назавжди в своєму серці "гаряче полум'я", спрагу любові й краси осмисленого людського, повноцінного існування.

Розмах поезії В. Вобинського тих років значний — від передачі ледве вловних вібрацій душі до вислову пафосу цілої епохи, від елегії "Синя чічка" до бойової сурми — "Співу крилатих кентаврів".

Незмінно відстоюючи "невіддільне право духу" в поезії, В. Бобинський добровільно

підпорядкував свій талант лише совісті і революційним вимогам часу. Ніколи він "світоглядне не роздвоювався", а писав так, як і жив,— відверто й партійне принципово. Ні жорстокі умови життя, ні цькування, ні підступи видавців, ні звиряче придушення революційного руху трудящих Західної України і постійні переслідування революційного слова не вбили в ньому віри в народ, не зменшили сил і не стишили бажання боротися. Те, що часом за "примхливою формою" В. Бобинський приховує свої "глибоко громадянські цілі", розпізнав ще в 1922 р. анонімний оглядач західноукраїнської поезії 20-х рр. журналу "Нове життя" (1922.—№ 1.— С. 3). Він, а згодом М. Рудницький акцентували вміння поета камуфлювати його "занадто випередові думки".

Вважаючи себе воїном у "стані білопольської ночі", В. Бобинський звертається і до такої відточеної зброї, як сатира. Він не залишає каменя на камені від всіх ідолів "старої Галичини" у віршах "Гробокпателі у митрах", "Як свічада", "Молитва індостан-пя", "Рубін", "Легенда про смерть бога" та ін. Написані ці твори суворо-пророчим, гнівно-тавруючим віршем, кожне слово яких падає як молот, розтрощуючи по частинах офіційні лозунги "батьків краю" — "за цісаря і вітчизну".

Висока ідейність поезії В. Бобинського I пол. 20-х рр., як уже вказувалося, органічно поєднувалася з дохідливістю поетичного слова. Для творів В. Бобинського цих років характерна своєрідна лірико-патетична форма звертання, строфічне багатство, різноманітність розміру. Навіть у ритмомелодійному звучанні в кожному окремому випадку відчувуються різні інтонації, глибоко обумовлені змістом висловленого. Так, наприклад, поезії "Буря" і "Вий, буре!" написані на тему революції, проте вирізняються своєю поетичною формою, строфічною організацією вірша. В першій з них автор удається до синтаксичних переносів у віршованому рядку: слово першого рядка переносить у другий, і таким чином перенесене слово переймає на себе функцію цілого рядка:

Шаліє буря з Диких Піль
Лісами.
І котить гнів свій і свій біль
Ярами.

Інтонаційні паузи ритму служать тут своєрідним фактором організації повільного ритму мови. Така організація строфи наче підкреслює повільний, але наростаючий, до того ж непереможний нодих бурі.

Строфа другої поезії має вже іншу побудову:
Вий, буре! На крила могучі :
Загибель візьми і неси
На ниви, в безділлі дрімучі,
На гори, на звори, ліси.

В порівнянні з попереднім віршем тут маємо повні віршовані рядки, знову ж таки з цілим рядом інтонаційних пауз. Такі паузи, знаки оклику, повтори сполучення "вий, буре!" синтаксично й графічно творять саме таку ритмомелодику строфи, передають

ефект наростання стихії:

Вий, бурє!..

Реви, регочи та лютуй!

Зворушлива емоційність, народнопісенний мелос— виразна ознака поетичних творів В. Бобинського. "Синя чічка", наприклад, виповнена скорботними фольклорними мелодіями прощання; вірш "Женці" повен мрійної зажури від того, що "підє літо від нас навмання",— і кожен рядок в ньому відтак відлунує мелодією тривожного чекання.

Щє з більшою експресією висловлює пережите поет у циклі "З казок могого друга". Залежно від того, що хоче сказати поет, про що пише, міняється не тільки строфічна будова вірша, а й його ритміка. Так і у вірші "На ниви смерть холодна, незборна" короткі другий і четвертий рядки строфи виразно сповільнюють темп мови. Спаду його інколи досягає поет виносом окремого слова за межі строфи:

Чи тямиш ти, дівчинонько кохана,

Як снили ми колись?

Чому від мене ти пішла так зрана?

Вернись! Гей, вернись!

Вернись!

Лірика В. Бобинського I пол. 20-х рр., як бачимо, цікаве явище і за змістом, і за формою. Молодий поет виявив себе справжнім майстром інструментовки вірша, митцем, який звуками умів малювати образи й картини, відчутні майже фізично. Та й взагалі В. Бобинський — явище виняткове у нашій літературі. Впродовж усього життя він, природно, змінювався. Але все головне в ньому було вже з самого початку. Він рано зрозумів значення для таланту вимогливості до себе і це почуття проніс впродовж відмі-рених йому долею років.

У липні 1925 року В. Бобинський за дорученням ЦК КПЗУ починає при допомозі М. Вовка та Антоніни Матулівни видавати тижневик "Світло". Добираючи відповідні матеріали з місць, публікуючи гострі публіцистичні статті, віршовані памфлети й фейлетони, політичну лірику, передруковуючи звіти й інформаційні повідомлення про стан освіти, культури, народного господарства Радянської України, твори радянських авторів, В. Бобинський перетворив тижневик в трибуну революційної агітації. Цьому спри-

яли і власні твори редактора — його віршовані фейлетони, підписані псевдонімами Шершень, Леліт, а також громадянська лірика — вірші "Після жнив", "Чорнозем", "Зимова балада", "Чорна симфонія", "Ніч" та ін. До речі, кінцем 1924 року в творчості В. Бобинського розпочався "новий небосхил": він рішуче відмовився від інтимної лірики, бо, як згодом напише, "тими сльозами, які виплакала досі українська поезія, можна б сміливо наводнити посушну смугу степової України і навіть без Дніпрельстану". Тепер поета цілковито захопила "поезія протиріч", "контрасти життя", "марші барикад", тобто громадянська соціально-політична лірика. Про це, до речі, й писав у передмові до вибраних творів В. Бобинського 1920—1928 років М. Качанюк, аналізуючи творчу й громадську практику поета, говорячи про те, що художня форма і стилістичні засоби

ліричних творів В. Бобинського дають підстави говорити про народну основу його поезії, про багатство фарб, про силу вкладених в неї почуттів і що "талант його сильний, оригінальний" саме в ці роки (1925—1927.—Ж. Д.) "розкрився найбільш повно і широко" .

Редагуючи тижневик "Світло", В. Бобинський вів постійну рубрику "З базару життя", в якій час від часу друкував віршовані памфлети й фейлетони. Як і його побратим по перу і боротьбі Кузьма Пелехатий, він, і на цей раз звернувшись до сатири, до лексики й форми вислову, найбільш наближених до протонародним, відгукувався в них на найгостріші події дня. В цих віршах напружений ліризм В. Бобинського відходить на другий план, по-ступаючись місцем перед побутовим ескізом, сатирично вбивчим політичним портретом.

За свідченням друзів і товаришів по КПЗУ⁹, В. Бобинський був безмежно відданий партійній справі, твердим, загартованим революціонером і водночас цнотливою, дитинно-ніжною людиною. Жив заощадливо, часто терпів злидні й голод, а ніколи не дозволяв собі зняти зі "свого" банкового рахунку в 9 тисяч злотих бодай кілька грошів (той "вклад" на його ім'я внесено з каси ЦК КПЗУ).

Багаторазові намагання цензорів і "слідчих суддів" "усовістити" редактора "Світла" бути більш "лояльним до влади" не давали наслідків, тому 23 квітня 1926 року за розпорядженням окружного прокурора В. Бобинський був знову арештований і ув'язнений у слідчій тюрмі Баторія. Про це читаємо в "Передньому слові" до канадського видання поеми В. Бобинського "Смерть Франка": "1 травня 1926 р. польська влада закрила у Львові часопис "Світло", і його редактор на 5 місяців опинився в тюрмі. Тюремний режим, надзвичайно важкий для політичних в'язнів, ще більше було загострено по відношенню до поета. Йому заборонено було писати, заборонено читати не тільки газети, а й твори відомих польських письменників. У тюрмі розвинулася в поета тяжка недуга (туберкульоз), яку придбав він ще за арештів у минулих роках. Домагання рідні, щоб т. Бобинського перевести в кращі гігієнічні умови або хоч би в тюремну лікарню, польським судом було відкинуто..." ІО.

Певно, не раз упродовж піврічної покари згадувалася В. Бобинському-в'язневі постать Івана Франка, який теж сидів за цими мурами, згадувалися його "Тюремні сонети", сповнені прихованого вогню нескореності.

І от уже лягають на папір і строфи власних "Тюремних сонетів" та поеми про Франка. Не Франко — небіжчик, а Франко — борець, сучасник, вічний революціонер і воїн, людина, найвищим ідеалом якої було служіння своєму народові,— ось хто стояв перед очима Бобинського.

"Смерть Франка" — твір ліро-епічний. У його основі конкретні факти з біографії великого Каменяра.

Сюжет поеми розгортається з наростаючою напругою, розповідь про життєвий шлях героя переплітається з картинами тогочасної дійсності.

У першій частині, в урочистому зачині до поеми, накидані загальні контури монументальної постаті Франка. Бобинський блукає тими ж давніми стежками, якими

ходив хлоп'ям малий Фран-ко, заглядав в кузню Яся, де "жар пашів, де міх бурчав, сопів", говорить про його шкільні роки, про намагання розібратися у суті життя, бо книги мало задовольняли юнака: "правди в них якісь недоговорені, неповні..." І постає Франко-революціонер, який говорить про тяжке життя простолюду в Галичині:

Мов скот, живе погноблений мужик,

Життя його пса панського не варте.

А на страшний одчаю й муки крик

Дають одвіт — жорстокі панські жарти.

Ні, це не тільки про Франкові часи. Це вже й про часи Бобинського.

Лягають рядок за рядком. Мов скрипка, тужать вони про нещасливе поетове кохання. Це, власне, говорить сам Франко... Його слова природно вплітаються між словами Василя Бобинського:

Як почувеш вночі край

свого вікна...

Це не дощ, це не вітер

голосить...

Мовчать стіни тюрми. Так само мовчали вони, коли сидів за ґратами Каменяр. Та ні, не мовчали. Бо там Франко зустрічався із "закутими в пута скалорубами", своїми героями, що лупають скелю гніту й безправ'я.

У нестримному пориві боротьби губиться відчуття часу, передсвітній хаос "сплітає минувшину з будучиною". А над усім цим, над основним мотивом симфонії, звучить поетів наказ: "Лупай скалу! Сконай, та будь несхитний!"

В епілозі В. Бобинський наголошує на тому, що мільйони ска-лоломів пробудилися і з новою силою і надією взяли за молоти, щоб здобути жадану волю.

Поема, присвячена десятим роковинам смерті геніального поета, стала гімном нескореності, знайшовши схвильовані відгуки мільйонів читачів не тільки в Західній Україні, а й у багатьох країнах світу, зокрема в Канаді, США, Польщі, Чехословаччині, Болгарії, Німеччині, 1927 року на конкурсі, оголошеному НКО УРСР до 10-річчя Великого Жовтня, поему було відзначено другою премією. У "Передньому слові" до вже згадуваного канадського видання поеми М. Ірчан писав: "В десяти роковини смерті Івана Франка молодий робітничо-селянський галицький поет В. Бобинський створив йому такий пам'ятник в українській літературі, як: ніхто з наших творців" п.

Починаючи з 1925 року, В. Бобинський часто друкується в зарубіжній пресі. Його вірші входять до антології української поезії німецькою мовою, друкуються і перекладаються чеською, польською, болгарською, англійською мовами. Багато творів В. Бобинського знаходимо на сторінках прогресивних українських видань США і Канади.

ЦК КПЗУ на початку 1927 року доручає В. Бобинському порушити клопотання про створення спеціального літературного органу. Після тривалих зволікань дозвіл було одержано. У листопаді 1927 року поет розпочинає видання місячника "Вікна" та редагує його (при активній допомозі А. Іванчука, А. Матулівни, М. Вовка, а згодом С.

Тудора, П. Козланюка, М. Калинчука та ін.) аж до червня 1930 р. Вихід у світ цього журналу був однією з найважливіших подій політичного й літературного життя 20-х років і свідчив про наявність революційних літературних сил у Західній

Україні. За короткий час журнал об'єднав кілька десятків талановитих робітничих і селянських письменників, що дало змогу скликати в травні 1929 року Першу нараду пролетарських письменників Західної України й створити літературне об'єднання "Горно", відповідальним секретарем управи якого був обраний В. Бобинський.

Уже в першому номері "Вікон" на чільному місці В. Бобинський вміщує уривки з "Балади про дві гіпсові маски", присвяченої пам'яті Сакко і Ванцетті. У наступних номерах розвиває робітничу тематику, розпочату циклом "Гейзери на тротуарах". У віршах "Швачка", "За вітринами сонце", "Наростання" відтворено соціальні контрасти: з одного боку — світ золота, а з другого — світ страждань, голоду і наруги. Нестерпне життя низів автор порівнює з "ямами", "норами", де "хвилю відпочинку труїть густий, як гній, нестерпний, п'яний чад", де "матері дочок пускають... на годинку і власне тіло ласим продавати вчать"; порівнює з нетрями, де "горде чоловіцтво, в липкій блювотині затоптане, гние". А водночас протестує проти такої соціальної несправедливості, переконаний, що "світ золота і шовку" мусить бути знищений, бо —

Там, там, у тих низах, де кров як
жар червона, і сльози й піт гіркий згноїли
пишно ґрунт, там, в темній глибині заплідненого
Лона, вже скільчився й росте страшний,
як змора, бунт.

Серед творів, друкованих на сторінках журналу "Вікна", вирізняється вірш "Ходить привид", сповнений ідеями незгасного Франкового "Вічного революціонера". Автор малює образ борця, революціонера. Це конспіратор-підпільник, який уміє довести в елегантній валізі "тонколистий тоннаж літератури", заплутати настирливих шпиків, написати вночі, "олов'яною вагою натягнувши м'язи", рядки "натхненної бунтарської відозви".

На початку 30-х років про В. Вобинського багато пишуть, його твори рецензують такі відомі критики й письменники, як Я. Савченко, Д. Загул, Д. Рудик, М. Ірчан, В. Броневський. Його ім'я ставлять в один ряд з іменами найбільш відомих тогочасних письменників світу. Молоді пролетарські митці В. Мизинець, О. Гаврмлюк, Мирослава Сопілка, Антоніна Матулівна, М. Калинчук, В. Марчук, В. Ткачук, Марія Дунаївська вважали його своїм вчителем. Тривалий час В. Вобинський листовне вів "школу молодого автора", яка його ж стараннями перетворилась на стаціонарні курси при літоб'єднанні "Горно".

Ідейні недруги, визнаючи талант Бобинського, шкодували, що він "занехаяв його", сповідуючи "советофільську програму", більш заповзяті погрожували фізичною розправою.

Зважаючи на ці погрози (а в краї розпочиналася "пацифікація"), ЦК КПЗУ наполіг на виїзді В. Вобинського до Радянської України. Влітку 1930 р. поет з родиною

(дружиною та однорічним сином) був уже в Харкові, поселився в будинку по Сумській вулиці, прийняв радянське громадянство і включився в бурхливе життя столиці. Вступив до аспірантури при Інституті ім. Т. Г. Шевченка, а згодом увійшов до центральної управи Міжнародного бюро революційної літератури як експерт із слов'янських літератур. Брав участь у роботі ряду літературних організацій ("Західна Україна", ВУСПП) і їх друкованих органів — "Червоний шлях", "Життя і революція", "Західна Україна", в конференції революційних письменників світу, в польському секторі Оргкомітету по організації СП СРСР. Виступав на вечорах в Комуністичному університеті ім. Артема, на мітингах і перед робітничими аудиторіями, написав для радіо та кіностудії сценарії з життя західноукраїнських трудящих, видав ряд збірок поетичних і публіцистичних творів.

Не забував В. Бобинський і про своїх західноукраїнських братів. Разом в Й. Бехером, Е. Кішем, Л. Ренном, А. Зегерс, Ф. Гладковим, І. Микитенком, О. Серафимовичем він у 1931 році підписав "Відкритий лист-звернення до письменників усього світу", протестуючи проти знущань над політв'язнями у луцькій тюрмі. Пильно стежив за всіма подіями в Західній Україні, діяльністю групи "Горно", журналу "Вікна", радив, як краще формувати журнал, які матеріали добирати, друкував на сторінках журналу твори "Впливобогічний шкіц", "Рука на бруку", "Кайданницький аркан", "Розп'ятий скрипаль", фрагменти з "Поеми для дітей" та ін. У них різно виступив проти шляхетського режиму і всіх тих, хто прислужував йому. Поет вірив, що невдовзі і над західноукраїнськими землями майорітиме червоний прапор визволення.

На Радянській Україні, куди приїхав "з переконання на 337 %", що "хоч житиме в матеріально важчих умовах, ніж на Західній Україні, зате стане безпосереднім учасником творення справді великої української культури, справді народноправної української Держави", В. Бобинський пише про побачене ("Молодь", "Жовтень") і про того, хто "окрилював велетнів світ" та "визначив шляхи людству" — В. І. Леніна (вірш "Сім років"), виступає проти паліїв нової війни ("Газетний газ", цикл "Стрільниця"), а поряд

з цим багато уваги приділяє змалюванню революційних подій в Західній Україні (поеми "Народження республіки", "Запалюєм вогні", "Маршал", "Метафори" та ін.).

Твори ці — глибоко художні і з'явилися з природних органічних джерел таланту, виростили з авторського засіву, як виростає пшениця на полі, як вибухає вулкан чи спадає на землю рясний ДОЩ.

Ліроепос займає особливе місце в поетичному набутку В. Бобинського. Крім уже згаданої "Смерть Франка", його перу належать поеми "Пісня про пісню", "Запалюєм вогні", "Поема про дітей", "Народження республіки", складні ліро-епічні структури, як "цикл поем" — "Маршал", "Der Bluthund", "Метафори" та ін., частина яких дійшла до нас в уривках чи "ескізах". Глибоким поетичним чуттям пройняті дві перші поеми. Вони в ніби ліричною сповіддю автора, виразом його сподівань і надій, його ліричним кредо.

Про зміст циклу поем В. Бобинський у листі до М. Тарновського в Нью-Йорк від 9

грудня 1931 р. писав: "...у мене назбирався цикл поем, яскраво політичних своїм змістом, у яких я розкриваю обличчя польського фашизму і боротьбу західноукраїнського індустріального та сільського пролетаріату з капіталом..."¹³ Головним пафосом цих творів є утвердження героїчного початку, уславлення людей міцних духом, гордих і привабливих. Вони виявляють себе як герої, і то герої активні. І хоч показані часом у трагічних ситуаціях, та трагізм цей дещо інший — героїчний.

М. Ірчан, рецензуючи збірку В. Бобинського "Поеми і памфлети", зазначав, що її автор не обмежується окремими картинами з тогочасної західноукраїнської дійсності, він робить глибокий аналіз того ладу, суть якого вдало передає в рядках:

Сплелися цупко меч і хрест, Священний знак пацифікацій,— Благословенний богом трест Есконтування крові й праці.

Відомий В. Бобинський і як прозаїк. Особливо цікаві його новели "Гість із ночі", "Страх", повість "Над Збручем сходило сонце" та фрагменти з роману "Львів".

Ще в статті "Від символізму — на нові шляхи" В. Бобинський вимагав від "молодої прози" багатоплановості конфлікту й асиметричності будови, ліричного начала і психологічної складності, соціальної гостроти, точності й стислості. Саме цим вимогам і відповідала його власна художня практика. Вже перша, "експериментально закреслена" прозова річ — новела "Гість із ночі", що з'явилась друком у 1927 р.,— дає відчуття читачеві ті якості й особливості молодого прозаїка, які дістали глибше виявлення в його пізніших творах. Це, насамперед, увага до животрепетних, суспільно значущих проблем, актуальність. По-друге, незмінна активна позиція митця, полемічна заостреність його творів.

В основу новели "Гість із ночі" покладено вірогідний факт: простий робітник, йдучи на самопожертву, проникає в охоплений полум'ям паровоз і зупиняє поїзд, рятує життя сотень людей. Побудована новела на різкому контрастному зіставленні: головному героєві твору — робітникові Мартину — протиставляється пихатий, "грубий панисько".

Лаконізм, драматичні ситуації, майстерно виписані діалоги у новелах В. Бобинського наближають його до творчої манери В. Стефаника: така ж напруга почуттів, психологізм, такий же вражаюче несподіваний фінал. Для прикладу згадаємо новелу "Страх". Автор знайомить у ній з образом червоного комісара. Екзекуції, що їх застосував до комісара сотник, не поставили його на коліна. Червоний командир переміг — і поведінкою, і вчинками, і своєю правдою.

Пережите, виболіле в серці лягло в основу повісті "За Збручем сходило сонце", твору раннього, не у всьому рівного й однаково викінченого. І в цій повісті В. Бобинський все ж зумів узагальнити явища тих буремних, тривожних років, задушевно розповісти про звичне і буденне, трагічне й героїчне, насичуючи твір яскравими деталями воєнного побуту і тогочасної політичної обстановки. У тому, як нагло гине батько Михася і сам він, як лишаються напризволяще його побратими по зброї, ошукані проводом, як нарешті вони знаходять ясну мету і проклинають своє "минуле", відчувається фальш і злочинство тих людців, перед якими тривалий час схилялись рядові воїни, в жертву за брехню яких віддали життя тисячі галицьких юнаків,

одягнутих в строї австро-угорської армії.

Рукопис великого прозового твору "Львів", про тематику якого В. Бобинський сповіщав з Харкова у листі до М. Тарновського від 9 грудня 1931 року ("Через кілька місяців я закінчу нову більшу річ — роман про останні кілька років з західноукраїнського життя. Друкуватиму його в ЛіМі в 1932 р. З того роману я міг би кілька уривків послати Вам, будуть вони малювати найяскравіші моменти з класової боротьби пролетаріату: касарня, школа, класова диференціація села, відношення буржуазії до мас трудящих, тюрма, спогади з радянсько-польської війни 1920 р., праця компартії і т. п."), не зберігся. На сторінках періодики в 1932 році надруковано лише три розділи з нього. Але й ці фрагменти свідчать про значні можливості Бобринського романіста. Вони виявилися і в доборі життєвого матеріалу, і в сюжетній місткості, у виписуванні внутрішнього портрету персонажів, змалюванні побутових і пейзажних картин. Не можна не відчувати тонкого ліризму, емоційної тональності оповіді.

В цих розділах роману, кожний з яких, до речі, характеризується певною сюжетною завершеністю, йдеться про жахливі методи, до яких вдавалися польські власті, викорінюючи на західноукраїнських землях більшовизм. Так, в першому з них, що носив назву "Батько", розповідається про події першої світової й громадянської війн, відтворюється, так би мовити, родовід головного героя роману Степана Крайнього м. Якщо в новелах (та й у повісті) поведінка, духовний світ персонажів зображені в дещо романтичному ключі, то тут домінує реалістична розповідь. Автор підкреслює врівноважений, позбавлений показних, зовнішньо ефектних рис характер батька героя. Максим на перший погляд — нічим не примітна людина, така, як і багато інших його односельців. Насправді ж він велетень, що, обравши небезпечний шлях комуніста-підпільника, готовий будь-якої хвилини віддати життя в ім'я перемоги червоної революції. Таким — загартованим і несхитним — проходить він через складні життєві перипетії — лихоліття першої світової війни, прихід у Галичину російських солдатів, розпад клаптевої Австро-Угорщини, бої з білополяками і, нарешті, наступ та відступ радянських військ. Російський полон і революція, робітники фабрики, на якій він певний час працював, відкрили йому очі на світ — і відтоді Максим зрозумів, де і як шукати правду. В боротьбі за неї, за перемогу червоної революції і на західноукраїнських землях, віддав він своє життя, заповівши сину продовжити справу, ним започатковану. А суть її в тому — щоб "скинути в цілім світі панську владу і завести хлопську".

Події в творі, їх плин і розвиток, передаються своєрідно — через сприймання й оцінки спочатку восьмирічного хлопчика, а згодом юнака Степана — сина Максима. Війна вкрала в нього дитинство, змусила рано змужніти і стати після смерті батька опорою родини. Рано Степан починає розуміти, що є дві правди на землі — правда батька, дядька Костя та червоних солдатів, з одного боку, і правда вбивців батька — з другого.

Трагічна розв'язка першого розділу роману, ймовірно, переслідувала єдину мету — акцентувати увагу читача на незвичні і водночас типові для західноукраїнської

дійсності умови становлення героя, процес його соціального змушнення. На місце батька став син — і боротьба за владу Рад, за торжество комуністичних ідеалів у Західній Україні продовжуватиметься.

У двох інших фрагментах (розділах "Роман починається так" та "Львів, містечко в центрі континенту") автор намагається розкрити багатий внутрішній світ Степана Крайнього, що тепер уже став юнаком і ватажком на селі. А водночас — відтворити одну з жахливих сторінок історії Західної України, так звану "пацифікацію" (втихомирення), що почалася тут восени 1930 року в зв'язку з світовою економічною кризою 1929—1933 років, а відтак і вростанням революційних виступів трудящих.

Про один з типових епізодів пацифікації на західноукраїнських землях йде мова в другому розділі роману. Під час однієї з численних езекуцій в селі, здійсненої загonom уланів на чолі з сержантом Скорупчинським (Скорупкою), було заарештовано 60 сільських активістів. Катованих людей "зелені вулани" мотузками і ланцюгами прив'язали до возів, навантажених награваним, і змусили бігти розбитим гостинцем.

Цим напруженим епізодом розпочинається дія, драматизм якої не спадає до кінця розділу. Під час розправи над заарештованими має вирішитись питання — хто кого? Чи схилять голови, впадуть на коліна селяни, визнають всесильність окупанта, чи ж ціною нелюдських зусиль витримають страшне випробування — і одержать моральну перемогу. З жахливою правдивістю відтворено в розділі шалений біг напівживих людей, картини звірств над ними. "Один з тих, що бігли позаду, підкосився. Тепер сунувся, непомірно довгий, прив'язаний натягнутим, як струна, мотузом за зап'ястя, деручь передами чобіт, шкарубких і запорошених, тверду, камінцями наїжджену їздівню гостинця. Голова лежала на руках... Другим по Олянчині впав Іван Заріцький, з молодших господарів... Впав абияк, непритомний. Відкинув голову назад, і вона волілася по дорозі, підскакуючи на камінцях. Швидко за нею почали камінці заперлюватись рожевою росю... Степан за себе ще оглянувся. Оглянувся не раз, а тричі. Панько Гривнак, Михань Кандибів і Роман Жовнір падали в невеликих відступах часу, один по однім, як би задивились на себе. Падали всі непритомні і товкли головами дорогу..." А взагалі були всі вони "жахливо понівечені. Один Олянчин мав голову цілу. Кров ішла з плеча, зуба й колін. Надерте до живого м'яса тіло, оточене пошарпаними й закривавленими клаптями вбрання, зяло, як якісь безсоромнопотворні, пишно розквітлі пурпурові квітки. У решти ще й голови були немилосердно пошматовані".

В. Бобинський уміє кількома штрихами подати виразний портрет заарештованих. Ось Марко Рокитюк, "політичний", як його позаочі називали в селі, студент четвертого року прав, кволий здоров'ям хлопець: "Степан оглянувся і побачив Маркове обличчя. Було бліде з синім. Очі заплющені, ніздрі ходили дрібними дрижаками, рот хлипав повітря — здавалося: кричить людина і кричить так мучено, так жорстоко-боляче, що глушить себе і всіх, і не тільки ніхто другий, а й вона сама вже свого власного крику не вчує, не зрозуміє. На скронях билися б'ючко мотузки набухлих жил". І далі: "З-під заплющених повік, глибоко з-під бров'яних кісток чола викотилось прикрите димком,

непритомне око, що, здавалось, не бачить нічого. Та це тільки здавалось".

Такими ж виразними виступають у творі Іван Заріцький, Антін Захарків, Петро Оляничин, Сенько Клак та ін. Для кожного з них письменник знайшов відповідне місце в сюжеті, кожного наділив власним голосом. А водночас усі вони становлять ніби один збірний образ — образ повсталого народу, що ціною власного життя утверджував нові ідеали, жадання трудящих західноукраїнських земель.

З особливою теплотою і любов'ю виписаний образ Степана Крайнього. Це його устами даються оцінки людям, подіям, фактам, його очима автор дивиться на світ. У зіткненні Степана і сержанта уланів Скорупчинського — центральний вузол розділу. Причому образ Степана поданий у динаміці, в процесі становлення, утвердження на позиціях революціонера. Він ще не розуміє багатьох речей, ще не розрізняє серед уланів "неворогів" собі, а серед заарештованих не впізнає випадкових людей. Дивується і разом з іншими осуджує намагання Марка Рокитюка зав'язати стосунки з уланами, переконати їх, що вони творять злочин проти таких, як і вони, бідних людей.

Тюремна дійсність, розмови з Рокитюком, "парубком з Сухо-баб" та іншими в'язнями ширше розкрили йому "очі на світ і на людей", і вже в третьому розділі — Степан стає душею ескадрону: польські власті мобілізували його в числі хлопців; з західноукраїнських земель в свою армію, щоб їхніми ж багнетами придушити народний гнів. Та мазурські і західноукраїнські селяни, одягнуті в уніформи уланів, уже свідомі своєї участі. Катують себе Мацек Твардзяк, що не стримався і зопалу відрубав, шаблею руку "зредукованого" електротехніка. Катуються, хоч військово начальство видало йому премію, а місцевий ксьондз назвав вчинок його "святим". Степан допоміг Мацеку розібратись у тому, що робітник-поляк рідний українському робітникові, бо обидва гнуть так само спину на експлуататора — і від того чад шовінізму, що ним щораз підкурювали голови уланів їхні командири, поволі розвіявся, і тепер Степан переконаний, що Мацек шаблі па трудівника не опустить, бо має інший об'єкт — голову пана.

З негативних образів найглибше виписаний Скорупка, спочатку "невеликий жовнярик", згодом сержант і поручник ескадрону уланів, запеклий шовініст і жорстокий завойовник.

Зовні непоказний, "мав хлопчакувату фігурку" і очі, що "з-під лоба горіли вовчим, моторошним вогнем", він виявляється закінченим катом. Ще в часи громадянської війни Скорупка, тоді "засушений жовнярик", виявив схованку навідника, брав участь у розстрілі Максима і комісара, в екзекуції над невинного вагітною жінкою. Тепер же зросли його права: командував ротою. Коли "зелені" не задумувались над тим, що робили в селі, Скорупка свідомо чинив звірства. Коли "біг" скатованих людей викликав сміх з боку уланів, Скорупка не сміявся, бо знав, що тільки цим може примусити заарештованих скоритись. Коли інші розгубились перед одностайністю прив'язаних до воза, Скорупка — ні. Якщо для інших "зелених" всі в селі — бунтарі, Скорупка навіть серед заарештованих "шукає" найбільш небезпечних. Тому "скляними сліпедькими" очима "свердлов" зразу Степана, а потім Марка, бо відчув, що саме вони обидва —

"головні" серед селян.

Відповідно до вчинків, автор подає і портрет Скорупки, "розкиданий" в різних місцях трьох розділів твору. Сержант — невеличкий, вуглуватий, з "непорушними" "чорними мертвацькими" очима, які ніби "висіли в повітрі". Мав завжди "стиснені варги". Завжди зовні спокійний, навіть повільний в рухах, він "мінється" в найбільш драматичні хвилини. Арештовані не піддалися йому — і тоді Скорупка став "блідий як крейда, нервово похльоскував батогом по дорозі, збиваючи хмарки пилі". А відчувши свою поразку, він полишає заарештованих і "зникає з очей за горбом", щоб зустріти їх в місті новою "люб'язністю".

Таким же, заздалегідь підготовленим, виглядає Скорупка і в третьому розділі роману. Він веде ескадрон, щоб розігнати "похід безробітних". І певен, що це вдасться йому, яких би жертв не коштувала та кривава "акція". Це Скорупка першим наказав "рубати і стріляти" демонстрантів і сам показував яскравий взірець, щоб потім "за сумлінну бойову поставу в обличчі ворога і в обороні начальства" бути "призначеним до відзнаки і похвали".

Василь Вобинський зарекомендував себе і як вдумливий дослідник та літературний критик. Вже наприкінці 10-х — початку 20-х років він публікує ряд статей і рецензій та ін.), у яких гостро засуджує тих, хто заперечував суспільну роль мистецтва, впадав у декаданс, проголошував утечу від життя. Він доводить, що мистецтво — то не якась автономна ділянка, а суспільне явище, один з видів політичної свідомості народу.

Виходячи з марксистських положень про тісний зв'язок соціальних і економічних факторів життя, В. Бобинський у статті "Як ми це бачимо?" відзначає, як економічне становище України впродовж віків впливало на розвиток літературного процесу, становлення різних угруповань і шкіл, формування світогляду письменників. Автор акцентує думку на революційно-перетворюючому значенні літератури і мистецтва, покликаних формувати духовний світ людини, розвивати її жадобу до волі, соціального й національного визволення.

У статті "Від символізму — на нові шляхи" він закликає колег по перу зайняти чітке місце в шерензі народних захисників. В. Бобинський робить спробу визначити місце, яке займали в тогочасній, сповненій суперечностей боротьбі окремі західноукраїнські літературні угруповання. Серед багатьох йому імponує група письменників, "що своєю літературною продукцією стоїть близько до пролетарських мас", що слово своє "поставила на службу їхніх визвольних прямивань". Група та не боїться оголосити свою творчість тенденційною, і вся вона спрямована на захист поневолених, є їхнім голосом і совістю. Інші ж групи ховають лице, бо бояться відкрито проголосити своє *sic*до "літературних приспівників сильних світу цього".

Простоту, довершеність і дохідливість форми письменник вважав неодмінною умовою народності художнього твору. В згаданій вище праці "М. Ірчан. Фільми революції" він акцентує думку, що справжній митець не може бути рабом форми, "повинен нею вміти орудувати так, як того вимагає зміст його переживання".

Цінною скарбницею народу вважав письменник мову, а тому закликав колег по

перу глибоко освоювати її невичерпні багатства, які "невільно ніколи переставати пізнавати".

Основні положення літературно-теоретичних статей В. Бобинського про тенденційність і народність літератури значною мірою "найшли своє узагальнення в декларації Першої наради пролетарських письменників Західної України, що відбулася у Львові 12 травня 1929 року.

Не втратили актуальності й історико-літературного значення праці В. Бобинського, в яких він виступив на захист молодої української радянської літератури, обстоював утвердження в ній нових принципів, констатував зростання високої художньої майстерності творів окремих її представників. Заслужовує схвалення намагання письменника розглядати західноукраїнську пролетарську літературу як частину загальної української радянської літератури, а радянську культуру загалом оцінювати в зіставленні з досягненнями культури Заходу.

Так, у статті "Як ми це бачимо. Очима галичанина на літературу Радянської України" В. Бобинський, аналізуючи літературний процес на Радянській Україні в тісному зв'язку з тогочасним соціально-економічним і суспільно-політичним життям, зупиняється передусім на творчості тих письменників, які стали сурмачами нової доби: П. Тичини, В. Сосюри, В. Еллана-Влакитного, В. Чумака, В. Поліщука та інших.

Розмірковує В. Бобинський про українську радянську літературу, тенденції її розвитку і в праці-розвідці "Ланцетом у чиряк".

Літературно-критичні праці В. Бобинського різні за жанрами і своєрідні за формою. Знайдемо в його набутку статтю, сатиричний памфлет, нарис, біографічний ескіз, замітку, літературознавчу розвідку.

Не все з літературно-критичного набутку В. Бобинського щоправда, задовольнить сучасного читача. Сприймаючи все цінне в працях, він, однак, не може не помітити того кипіння .пристрастей, іноді занадто рішучих і категоричних оцінок, в основі яких переважно соціально-ідеологічні критерії, а часом і надмір прямолінійних суджень про речі, які так чи інакше впливали на творчий процес, примушували чесного митця зайняти певний бік барикад. Відвертість і прямолінійність думок і суджень було в. 20—30-і роки для літератури Західної України обов'язковим атрибутом.

І нічого дивного в тому немає, що саме ця риса характерна і для праць В. Бобинського: він-бо син свого часу і землі своєї. До того ж один з найактивніших учасників безперервної й безкомпромісної тогочасної ідеологічної боротьби. Про це зайвий раз нагадають читачеві його праці.

Є в літературно-критичному набутку В. Бобинського і кілька статей про творчість прогресивних письменників Заходу. Це — "Творець нової 1001 ночі Панаїт Істраті", "Пролетарський репортер у Львові", "Станіслав Пшибишевський та "Вікна зі Сходу і Заходу".

У першій ідеться про життя й творчий шлях одного з "найцікавіших феноменів сучасної європейської літератури" — прогресивного румунського письменника П. Істраті, в якому В. Бобинський бачив захисника "сім'ї злидарів".

1Ткачук І. Революційно-пролетарська література на Західній Україні.—Х., 1932.—С. 12.

1 Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва УРСР.— Ф. 575, оп. 1, спр. 134, арк. 3/зв.